

บทที่ ๔

วิเคราะห์แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แนวพุทธ ของปราสาทหิน วัดภูเขวงจำปาสัก ประเทศลาว

ในบทนี้ผู้ศึกษาจะได้กล่าวถึงเนื้อหาที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์ปัจจัยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ปราสาทหินวัดภู เขวงจำปาสัก วิเคราะห์หลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ปราสาทหินวัดภู วิเคราะห์วิธีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ปราสาทหินวัดภู กระบวนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ปราสาทหินวัดภู วิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ปราสาทหินวัดภูตามแนวทางพระพุทธศาสนา ดังจะได้กล่าวดังต่อไปนี้

๔.๑ แนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

แนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้จำแนกออกเป็น ๒ ส่วน คือ แนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทั่วไปและแนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แนวพุทธ ดังจะได้อธิบายรายละเอียดดังต่อไปนี้

๔.๑.๑ แนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทั่วไป

นายสิวิไล กมพะใบ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า การก้าวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจ อาเซียน ทำให้คนลาว ภาครัฐและภาคธุรกิจทุกแขนงต้องตื่นตัวและเรียนรู้ภาษา วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของเพื่อนบ้านใน กลุ่มอาเซียนด้วยกันให้มากขึ้น เพื่อเป็นการเปิดโลกกว้างและเป็นจุดเริ่มต้นการเตรียมความพร้อมก้าวสู่ประชาคมอาเซียนในอนาคตการเปิดเสรีบริการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงธุรกิจ ท่องเที่ยวและบริการที่เกี่ยวข้องภายใต้กรอบ อาเซียน แต่ขณะเดียวกันก็ทำให้มีความเป็นไปได้สูงว่า แนวโน้มการแข่งขันในอนาคตจะยิ่งทวีความเข้มข้นเพิ่มมากขึ้นอย่างแน่นอนการเปิดโอกาสให้ชาวต่างชาติเข้ามาลงทุนในประเทศลาว ด้วยการถือครองสัดส่วนการถือหุ้นที่เพิ่มมากขึ้นจากคู่แข่งทั้งรายเดิมและรายใหม่ที่ต้องการเข้าสู่ตลาด เพื่อช่วงชิงส่วนแบ่งในตลาด การให้บริการด้านการท่องเที่ยวที่คาดว่าจะมีขนาดใหญ่ขึ้นตามแนวโน้มมูลค่าเศรษฐกิจของภูมิภาค และแหล่งท่องเที่ยวภายในประเทศอาเซียน^๑

^๑ สัมภาษณ์ นายสิวิไล กมพะใบ, รองหัวหน้าแขนงคุ้มครองพิทักษ์พัฒนา บ้านหนองสา เมืองจำปาสัก แขวงจำปาสัก, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๐.

๑. แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในปราสาทหินวัดภู

ในเมื่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นเรื่องที่กว้างใหญ่และมีแง่มุมต่าง ๆ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวปราสาทหินวัดภู ในวิถีชีวิตของคนในชุมชน และในสังคมโดยรวม ซึ่งรวมถึงสังคมวัฒนธรรมและศิลปวัฒนธรรม วัฒนธรรมมิใช่เป็นนามธรรม และรูปธรรม ที่หยุดนิ่ง แต่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาโดยวัฒนธรรมมุ่งความอยู่ดีมีสุขของคน และสังคมโดยรวมวัฒนธรรม จึงต้องเชื่อมโยงระหว่างสภาพในอดีตสู่ปัจจุบัน และสู่อนาคตต้องเชื่อมโยงระหว่างคนในสังคม ซึ่งมีวัยต่างกันต้องเชื่อมโยงระหว่างสภาพตนเองต่อครอบครัวชุมชน สังคม และสภาพรอบโลกต้องเชื่อมโยงระหว่างความรู้ด้านต่าง ๆ ทั้งมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์และต้องเชื่อมโยงระหว่างคนกับธรรมชาติ วัฒนธรรมจะพัฒนาออกมาได้ต้องอาศัยความเชื่อมโยงและความเข้าใจในความหลากหลาย ความแตกต่างและจุดร่วมของวัฒนธรรมท้องถิ่น วัฒนธรรมของชาติ และวัฒนธรรมของโลกด้วย^๒

๑) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางด้านธรรมชาติและพืชพรรณ

สิ่งแวดล้อมจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ โดยเฉพาะมนุษย์เป็นตัวการสำคัญยิ่งที่ทำให้สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงทั้งในทางเสริมสร้างและทำลาย จะเห็นว่า ความหมายของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ต่างกันที่สิ่งแวดล้อมนั้นรวมทุกสิ่งทุกอย่างที่ปรากฏอยู่รอบตัวเราในปราสาทหินวัดภู ส่วนทรัพยากรธรรมชาติเน้นสิ่งที่อำนวยประโยชน์แก่มนุษย์มากกว่าสิ่งอื่น^๓ ซึ่งสอดคล้องกับ พระครูธีรธรรมสิริ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการท่องเที่ยวอย่างฉลาด โดยใช้ให้น้อย เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยคำนึงถึงระยะเวลาในการใช้ให้ยาวนาน และก่อให้เกิดผลเสียหายน้อยที่สุด รวมทั้งต้องมีการกระจายการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างทั่วถึง อย่่างไรก็ตาม ในสภาพปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความเสื่อมโทรมมากขึ้น ดังนั้น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงมีความหมายรวมไปถึงการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมด้วย^๔

๒) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม

นางสาวมะณี สุวันนะพาณี ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า เป็นการจับประเภทแหล่งศิลปกรรม การจัดประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมและประเภทผลกระทบด้านภูมิทัศน์ต่อแหล่งศิลปกรรม และการเสนอแนะแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเพื่อลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์ โดย

^๒ สัมภาษณ์ พระอาจารย์สุวัน จันทราช, เจ้าคณะแขวงจำปาสัก บ้านวัดหลวง เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๓ สัมภาษณ์ นางสาววาศนา มูลคำ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (ไทย) บ้านดู่ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๑.

^๔ สัมภาษณ์ พระครูธีรธรรมสิริ, นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (ไทย) เจ้าอาวาสวัดศรีประดู่ บ้านดู่ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๑.

ประกอบด้วยแนวทางในการลดผลกระทบ ๒ ส่วนหลัก ได้แก่ แนวทางด้านกายภาพในการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม และแนวทางการบริหารจัดการปะสถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ เรื่องราวและคุณค่าทางประวัติศาสตร์รูปแบบวิถีชีวิตภาษา การแต่งกาย การบริโภคความเชื่อ ศาสนา จารีตประเพณี ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจที่สำคัญ กระตุ้น ให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น^๕ ซึ่งสอดคล้องกับ นายแก๊ดเตอร์ เทบูลี ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า เป็นการผนวกการอนุรักษ์ภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเข้าไปในยุทธศาสตร์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และมรดกวัฒนธรรมของชาติ การเสนอให้มีการขึ้นทะเบียนแหล่งศิลปกรรมคุ้มครองและการกำหนดมาตรการในการคุ้มครองภูมิทัศน์แหล่งศิลปกรรมขึ้นทะเบียน การตั้งคณะทำงานศึกษาผลกระทบด้านทัศนียภาพต่อแหล่งศิลปกรรม การใช้กฎหมายที่มีอยู่แล้วหลายฉบับร่วมกันอย่างบูรณาการในการควบคุมสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์โดยรอบแหล่งศิลปกรรม และการจัดทำแผนการอนุรักษ์ภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม^๖

๓) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางด้านอาณานิคม

Annelise Hansen ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า อาณานิคมของปราสาทหินวัดภูทางทิศตะวันตกส่วนมากจะถูกล้อมรอบด้วยภูเขา และป่าทิศตะวันออกติดกับชุมชนบ้านหนองสา ประชาชนได้เอาใจใส่ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในปราสาทหินวัดภูโดยไม่ทำลายหรือทำให้เกิดความเสียหายให้บริเวณดังกล่าว นอกจากนั้นประชาชนยังได้อนุรักษ์ ฮีตครองประเพณี คือบุญประจำปีที่ได้จัดขึ้นทุกๆ ปี และยังได้มีร้านค้าต่าง ๆ อยู่ทางรอบนอกของปราสาทหินวัดภูเพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ตัวเอง และครอบครัวอาณานิคมบางส่วนถูกร้านค้าจับจองเป็นที่ขายของทำให้เสียภูมิทัศน์^๗

๒. แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้านประเพณีและพิธีกรรมตามเทศกาลที่จัดภายในปราสาทหินวัดภู

โดยส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งในรูปแบบการจัดสหกรณ์การท่องเที่ยว และการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว สร้างแหล่งจำหน่ายซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยวโดยส่งเสริมบทบาทเอกชนร่วมกับชุมชนในการรักษาแหล่งท่องเที่ยว และวิถีชีวิตให้อยู่ในสภาพเดิมอย่างต่อเนื่อง

^๕ สัมภาษณ์ นางสาวมะณี สุวันนะพาสี, นักท่องเที่ยวชาวลาว บ้านโนนสหวาง เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๖ สัมภาษณ์ นายแก๊ดเตอร์ เทบูลี, นักท่องเที่ยวชาวลาว บ้านโนนสหวาง เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๗ สัมภาษณ์ Annelise Hansen, นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ บ้านCOPENHAGEN เมือง KOBENHAVN แขวง SICELLAND ประเทศ DENMARK, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๐.

๑) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางด้านธรรมชาติและพืชพรรณ

นายอุดมสี แก้วสักสิต ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า วัฒนธรรมเป็นทั้งพื้นฐาน และเครื่องมือ สำหรับสร้างเสริมความสามัคคีกลมเกลียว และความเป็นปึกแผ่นในหมู่ประชาชน วัฒนธรรมจะช่วย ชักนำ ให้คนประพฤติศิลปปฏิบัติธรรม และพร้อมที่จะเผชิญชีวิตร่วมกัน บนผืนแผ่นดินเดียวกัน ทั้งใน ยามสุข และยามทุกข์^๙ ซึ่งสอดคล้องกับ นายอำพน แสงพะจัน ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า วัฒนธรรมเป็น กรอบ และเป็นแนวทางในการดำ เนินชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม จึงถือได้ว่าวัฒนธรรมเป็น หลักในการประพฤติปฏิบัติของสมาชิกของสังคมซึ่งอาจจะช่วยป้องกัน และแก้ไขปัญหาลดลงทั้ง ตอบสนองความต้องการของสมาชิก และของสังคมได้อีกด้วย ดังนั้น การอยู่ร่วมกันเป็นปึกแผ่น สร้างสรรค์ให้เจริญก้าวหน้า ด้วยเหตุนี้เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมจึงเป็นฐานสำคัญในการพัฒนา ปรับปรุงและพัฒนาสิ่งแวดล้อมในทางธรรมชาติ และรักษาสายพันธุ์พืชประจำท้องถิ่นที่มีอยู่ในอาณา บริเวณปราสาทหินวัดภู^๙

๒) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม

สถาปัตยกรรมและศิลปกรรมเป็นเอกลักษณ์เป็นลักษณะเด่นประจำชาติหรือประจำ หมู่คณะซึ่งมีส่วนช่วยให้ชนในชาติมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันอันจะทำให้บังเกิดความรักสามัคคีกัน และจะส่งผลต่อการรวมพลังของหมู่คณะและดำรงไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ ดังนั้น สถาปัตยกรรม และศิลปกรรมที่อยู่ในปราสาทวัดภูจึงเป็นมรดกของชาติและมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมเอาไว้ให้อยู่คู่กับคนลาวสืบต่อไป^{๑๐}

๓) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางด้านอาณาบริเวณ

นายคำแสง เดตทิสัก ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า ประเพณีและพิธีกรรมมีลักษณะเป็นมรดก ของสังคมเป็นผลของการถ่ายทอด และการเรียนรู้และเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการดังกล่าวก็คือการ สื่อสารโดยสัญลักษณ์ ได้แก่ การที่มนุษย์มีภาษาใช้ที่แน่นอน ซึ่งมีส่วนช่วยให้มีการถ่ายทอดวัฒนธรรม จากคนรุ่นก่อนๆ ดำเนินสืบเนื่องกันมามิขาดสาย ดังนั้น วัฒนธรรมในปราสาทหินวัดภูจึงมีลักษณะ เป็น มรดกแห่งประเทศลาว เพราะมีลักษณะเด่นทางด้านสถาปัตยกรรมเป็นสิ่งแวดล้อมทางด้าน

^๙ สัมภาษณ์ นายอุดมสี แก้วสักสิต, หัวหน้าห้องการ มรดกโลกวัดภูจำปาสัก บ้านทางคบ เมืองจำปาสัก แขวงจำปาสัก, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๙ สัมภาษณ์ นายอำพน แสงพะจัน, รองหัวหน้าห้องการ มรดกโลกวัดภูจำปาสัก บ้านวัดท่ง เมืองจำปาสัก แขวงจำปาสัก, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๐} สัมภาษณ์ นายสุบัน กันหาพัน, หัวหน้าแขนงพิพิธพันศาสตร์ บ้านทางแบ่ง เมืองจำปาสัก แขวงจำปาสัก, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๐.

อาณาบริเวณที่อยู่ใกล้เคียงเต็มไปด้วยร่องรอยทางประวัติศาสตร์ ควรมีการรักษาอาณาบริเวณของปราสาทให้มีพื้นที่คงเดิมไม่ให้ร้านค้าไปยึดครองพื้นที่เพราะอาจผิดกฎเกณฑ์ของมรดกโลก^{๑๑}

๔.๑.๒ แนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แนวพุทธ

เป็นผลรวมของการสั่งสมสิ่งสร้างสรรค์และภูมิธรรม ภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาของสังคมนั้นๆ โดยอนุรักษ์พุทธสถานต่างๆ เอาไว้มิให้สูญหาย ดังนั้น วัฒนธรรมจึงเป็นการสั่งสมประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ ภูมิธรรม ภูมิปัญญาทั้งหมดที่ได้ช่วยให้มนุษย์ในสังคมนั้นๆ อยู่รอด และเจริญสืบต่อมาได้ ดังนั้น วัฒนธรรม คือ ผลรวมของทุกสิ่ง ซึ่งเป็นความเจริญงอกงามที่สังคมนั้นๆ ได้ทำไว้ หรือได้สั่งสมมาจนถึงบัดนี้วัฒนธรรม เป็นทั้งสิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามสืบมา และเป็นเนื้อตัวของความเจริญงอกงามที่มีอยู่ ซึ่งจะเป็พื้นฐานของความเจริญงอกงามต่อไป ตลอดจนเป็นเครื่องวัดระดับความเจริญงอกงามของสังคมนั้นๆ^{๑๒}

๑. แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในปราสาทหินวัดภูตามหลัก

พระพุทธศาสนา

ปราสาทหินวัดภูได้แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองทางด้านวัฒนธรรมอันแสดงถึงเอกลักษณ์ของศาสนา หลายประการที่ตกทอดมาจนถึงปัจจุบันนี้ เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงศักดิ์ศรีของชาติ เป็นเครื่องมือที่ช่วยในการพัฒนาจิตใจ เศรษฐกิจ และสังคม อันจะเป็นผลให้เกิดการพัฒนา และความมั่นคง ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศชาติ ฉะนั้นวัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องที่ทุกคน ในชาติควรได้ร่วมมือกันทำนุบำรุงรักษาส่งเสริม และเผยแพร่ให้ดำเนินไปอย่างได้ผล และมีประสิทธิภาพ^{๑๓}

๑) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในปราสาทหินวัดภูด้านกายภาพ (กายภาวนา)

นายสิวิไล กมพะใบ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมว่า คุณค่าของวัฒนธรรมพื้นบ้านไม่ใช่อยู่ที่จะเป็นการปฏิบัติต่อเนื่องกันมาเท่านั้น แต่อยู่ที่คุณค่าทางด้านจิตใจ ด้านความรู้สึกด้านที่เราเรียกว่า พลังศีลธรรม วัฒนธรรมพื้นบ้านมีค่าศีลธรรม มีค่าทางศีลธรรม มีค่าทางจิตวิญญาณสำหรับคนลาว เพราะเป็นคุณค่าทางจิตใจที่ส่งผลกระทบต่อส่วนลึกที่สุดของ

^{๑๑} สัมภาษณ์ นายคำแสง เดดทิสัก, ประชาชนบ้านหนองสา (นายบ้านหนองสา) บ้านหนองสา เมืองจำปาสัก แขวงจำปาสัก, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระอาจารย์สุวัน จันทราช, เจ้าคณะแขวงจำปาสัก บ้านวัดหลวง เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระอาจารย์คำแพง มะนิวง, รองหัวหน้าห้องกรกิจก่า วิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก วัดสิมูงคุณไชยานาราม บ้านโนนสหวาง เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

ความรู้สึก สิ่งนี้จะนำไปสู่เอกลักษณ์และการรวมกลุ่ม ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นอันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศโดยรวม^{๑๔} ซึ่งสอดคล้องกับนายสุบัน กันหาพันธ์ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า ช่วยให้ประชาชนได้เห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมประเพณีของแต่ละท้องถิ่นที่เดินทางไปถึง ซึ่งเปรียบเสมือนการทำให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนและมีส่วนในการเสริมสร้างสัมพันธไมตรีความเข้าใจอันดีระหว่างเจ้าของประเทศและผู้มาเยือน เช่น การให้การต้อนรับตามประเพณีลาวการช่วยเหลือนักท่องเที่ยวการจัดเทศกาลประเพณีต่าง ๆ นอกจากนี้ การท่องเที่ยวทำให้รับทราบถึงอารยธรรมที่แตกต่างออกไป ขณะเดียวกันผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นก็ได้รับทราบถึงสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ ที่คนเดินทางไปมีพฤติกรรมหรืออารยธรรมเป็นเช่นไร เพื่อนำเอาส่วนที่ดีมาปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น^{๑๕}

๒) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในปราสาทหินวัดภูด้านการพัฒนาระบบการจัดการและวินัยของนักท่องเที่ยว (ศีลภาวนา)

นางสาวมะณี สุวันนะพาสี ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวอนุรักษ์ในปราสาทหินวัดภูซึ่งเป็นกรอบและเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมช่วยชักนำ ให้คนประพฤติดี ปฏิบัติธรรม และเครื่องมือสำหรับส่งเสริมความสามัคคีกลมเกลียวและความเป็นปึกแผ่นในหมู่ประชาชน พร้อมทั้งจะเผชิญชีวิตร่วมกันบนผืนแผ่นดินเดียวกันทั้งในยามสุขและยามทุกข์ จึงถือได้ว่า วัฒนธรรมเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติของสมาชิกของสังคมซึ่งอาจจะช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหาต่างๆ เพราะทางวัดภูได้มีการจัดอบรมคุณสมบัติให้แก่เจ้าหน้าที่ให้ยึดหลักศีลธรรมในการให้คำปรึกษา และความสะอาดแก่นักท่องเที่ยว^{๑๖}

๓) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในปราสาทหินวัดภูด้านการปลูกฝังจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม (จิตภาวนา)

นางสาววาสนา มุลคำ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า เป็นส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในปราสาทหินวัดภูทางประเพณี วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหลักของการดำเนินชีวิตในสังคม และส่วนใหญ่เป็นเรื่องของจิตใจ โดยเน้นทางคุณธรรม ศีลธรรม เพราะถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นของชีวิตมนุษย์ เช่น ความ

^{๑๔} สัมภาษณ์ นายสิวิไล กมพะใบ, รองหัวหน้าแขวงคุ้มครองทิวทัศน์-พัฒนา บ้านหนองสา เมืองจำปาสัก แขวงจำปาสัก, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๕} สัมภาษณ์ นายสุบัน กันหาพันธ์, หัวหน้าแขวงพิพิธพันศาสตร์ บ้านทางแบ่ง เมืองจำปาสัก แขวงจำปาสัก, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นางสาวมะณี สุวันนะพาสี, นักท่องเที่ยวชาวลาว บ้านโนนสหว่าง เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

ขยันหมั่นเพียรความเสียสละความรักใคร่สามัคคีในกลุ่มความซื่อสัตย์ มีจิตใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน^{๑๗} พระครูธีรธรรมสิริ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า วัฒนธรรมทางจิตใจ หรือวัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวกับวัตถุ เป็นแบบแผนในการดำรงชีวิต และเป็นแบบอย่างของการปฏิบัติหรือแนวทางแห่งความคิดความเชื่อในอุดมการณ์ ศีลธรรมจรรยา ธรรมเนียม ประเพณี ปรัชญา กฎหมาย ภาษาและพิธีการต่างๆ ดังนั้นหน่วยงานปราสาทหินวัดภูได้ให้ความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวกับวัตถุให้นักท่องเที่ยว และผู้ที่สนใจเข้ามาท่องเที่ยวปราสาทหินวัดภู^{๑๘}

๔) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในปราสาทหินวัดภูด้านการให้ความรู้และข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว (ปัญญาวานา)

นายอุดมสี แก้วสัสดิ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า ได้กล่าวว่าวัฒนธรรมท้องถิ่นมีคุณค่าต่อเศรษฐกิจ เพราะด้วยความแตกต่างของวัฒนธรรมแต่ละชุมชนท้องถิ่น ที่แสดงลักษณะเด่นเฉพาะตัวของชุมชนท้องถิ่นนั้น เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจให้กลุ่มคนต่างถิ่นแสดงความสนใจและมีความต้องการเข้ามาสัมผัส เรียนรู้หรือท่องเที่ยวศึกษาวัฒนธรรมดังกล่าว การเดินทางเข้ามาของกลุ่มคนต่างถิ่นหรือนักท่องเที่ยว ทำให้เกิดการติดต่อสัมพันธ์แลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่มคนต่างถิ่นและกลุ่มคนในชุมชนในท้องถิ่นซึ่งนำไปสู่การเรียนรู้และได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน เช่น คนในชุมชนท้องถิ่นอาจได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมด้านการแต่งกายให้ข้อมูล และความรู้แก่นักท่องเที่ยว^{๑๙}

๔.๒ ปัจจัยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ปราสาทหินวัดภู

จากผลการศึกษาของนักวิชาการทางด้านการท่องเที่ยวต่างๆ พบว่านักท่องเที่ยวเดินทางหรือท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนในปัจจุบันนี้ปัจจัยที่ทำให้เกิดอุปสงค์ทางการท่องเที่ยว ได้แก่ ปัจจัยผลักดัน และปัจจัยดึงดูด ซึ่งปัจจัยผลักดัน หมายถึง ความรู้สึก ความต้องการที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล โดยจะไปกระตุ้นให้คนมีความต้องการที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวปราสาทหินวัดภู ได้แก่ ความเจริญก้าวหน้าทางด้านสถาปัตยกรรมอันโดดเด่น ทางด้านศิลปกรรม ประวัติศาสตร์ การสร้างบ้านแปลงเมือง และระดับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น อาชีพและการงานดีขึ้น การพัฒนาทางด้านการคมนาคมขนส่งการสื่อสาร ด้วยเหตุผลหรือแรงจูงใจที่หลากหลายในการที่จะเข้ามา

^{๑๗} สัมภาษณ์ นางสาววาสนา มูลคำ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (ไทย) บ้านดู่ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๑๘} สัมภาษณ์ พระครูธีรธรรมสิริ, นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (ไทย) เจ้าอาวาสวัดศรีประดู่ บ้านดู่ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๑๙} สัมภาษณ์ นายอุดมสี แก้วสัสดิ, หัวหน้าหอการ มรดกโลกวัดภูจำปาสัก บ้านทางคบ เมืองจำปาสัก แขวงจำปาสัก, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๐.

ท่องเที่ยวปราสาทหินวัดภู เช่น เพื่อแสวงหาความสุขทางด้านจิตวิญญาณอย่างการเดินทางไปทำบุญไหว้พระ บางคนเดินทางท่องเที่ยวเพื่อสถานภาพทางสังคม การเดินทางยังอาจจะเกิดจากแรงจูงใจที่จะหลีกเลี่ยงจากความจำเจ ความวุ่นวายในชีวิตประจำวัน การเดินทางอาจจะทำให้นักเดินทางได้เห็นได้สัมผัสกับวัฒนธรรมของปราสาทหินวัดภู และฮีตครองประเพณี ชีวิตการเป็นอยู่ของคนในแขวงจำปาสัก

ความรู้เกี่ยวกับจุดหมายปลายทางตัวเลือกต่างๆ และราคาของตัวเลือกในปัจจุบันนี้ เทคโนโลยีถูกพัฒนาได้ก้าวไกลมากยิ่งขึ้น ทำให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นสามารถสืบค้นได้อย่างง่ายมากขึ้น ทำให้ผู้ประกอบการมีการแข่งขันสูงเพราะความได้เปรียบทางข้อมูล ถ้านักท่องเที่ยวได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเพียงพอ ทำให้มีอิทธิพลในการตัดสินใจเลือกเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยว นั้นได้ง่ายกว่าแหล่งท่องเที่ยวที่มีข้อมูลน้อย โดยจำแนกปัจจัยที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของปราสาทหินวัดภูออกเป็น ๕ ส่วนดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ ปัจจัยภายในและภายนอกที่เอื้อต่อการท่องเที่ยว

๑. ปัจจัยภายใน

ทางด้านอาคารสถานที่ของปราสาทหินวัดภูเป็นสถานที่กว้างขวาง สามารถรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาศึกษาหาความรู้ ซึ่งจะมีเจ้าหน้าที่คอยให้ความรู้และประชาสัมพันธ์กฎระเบียบต่างให้นักท่องเที่ยวเข้าใจอยู่เสมอคือบางครั้งสถานที่บางแห่งก็ไม่สามารถให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมได้ เนื่องจากว่ามีการบูรณะซ่อมแซมสถานที่ต่างๆ ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของปราสาทหินวัดภูและสิ่งต่างๆ นอกจากนี้ยังมีพิพิธภัณฑ์ ซึ่งเป็นสถานที่เก็บรวบรวมโบราณวัตถุมากมายเอาไว้ให้ประชาชน และนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม โดยมีเจ้าหน้าที่คอยให้รู้เกี่ยวกับวัตถุโบราณต่าง ๆ นอกจากนี้แล้วยังมีปัจจัยอื่น ๆ ดังต่อไปนี้

๑) ปัจจัยทางธรรมชาติ มีความสวยงามตามธรรมชาติ เช่น ภูเขา ป่าไม้ที่อยู่รอบๆ ปราสาทหินวัดภู ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีความเกื้อกูลกัน บริบทการท่องเที่ยวของปราสาทหินวัดภูโดยมีปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อมจัดเป็นปัจจัยภายในของการท่องเที่ยว

๒) ปัจจัยทางประวัติศาสตร์ คือ โบราณวัตถุสถานและศาสนา ได้แก่ โบราณสถาน ปราสาทหินวัดภู ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ความเป็นอยู่วิถีชีวิตของประชาชน ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมอันเป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นของปราสาทหินวัดภู ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่แรงดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในปราสาทหินวัดภู

๓) ปัจจัยทางด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น การเดินทาง ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ห้องน้ำ ลานจอดรถ ร้านค้ากาแฟ และเครื่องดื่ม รวมทั้งร้านอาหารคอยให้บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นปัจจัยภายในที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวมาเที่ยวในปราสาทหินวัดภู

๒. ปัจจัยภายนอก

ปัจจัยที่สำคัญสำหรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาเที่ยวชมปราสาทหินวัดภู ดังนั้น ทางด้านรัฐบาล และเอกชนที่ได้รับผิดชอบ จึงได้มีการปรับปรุงพัฒนาเส้นทางให้มีสะดวกสบายขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว และมีการส่งเสริมให้ประชาชนขยายร้านค้า ร้านอาหาร โรงแรม ที่สามารถรับนักท่องเที่ยวได้ตลอดเวลา ดังนั้น การเตรียมพร้อมในการพัฒนาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับรัฐบาล และเอกชนในการเตรียมพร้อมสำหรับการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาชม เพราะว่าทุกวันนี้เป็นยุคสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยและรวดเร็ว จึงทำให้สามารถค้นหาข้อมูลได้ง่าย ปราสาทหินวัดภูเป็นสถานที่หนึ่งที่มีชื่อเสียงในประเทศลาวซึ่งได้ดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวลาว และต่างประเทศเข้ามาเที่ยวชมแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ จึงมีการสร้างแนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของปราสาทหินวัดภู โดยการดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งภายในและภายนอกประเทศเข้ามาเป็นจำนวนมาก ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล

๔.๒.๒ ปัจจัยด้านคุณค่าการยึดเหนี่ยวจิตใจของแขวงจำปาสัก

ปราสาทหินวัดภูเป็นศาสนสถานที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมแขวงจำปาสัก และมีอิทธิพลต่อสังคมลาว ดังนี้

๑) เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นที่พักทางใจการที่ประชาชนไปสักการที่ประชาชนบูชาปราสาทหินวัดภู เพื่อให้อยู่เย็นเป็นสุขเป็นมาตลอดชีวิต ทั้งต่อตนเองและสังคมเพราะเชื่อว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในปราสาทหินวัดภู

๒) เป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิต การบูชาศาสนสถานวัดเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต การประพฤติปฏิบัติของสมาชิกในสังคมเพราะเหมือนกับการสมาทานกุศลธรรมและดำเนินชีวิตอย่างสุจริต

๓) ความเชื่อในปราสาทหินวัดภูเป็นกลไกการควบคุมสังคม เป็นเครื่องควบคุมการกระทำผิดทั้งทางกาย วาจาและใจ ด้วยหลักธรรมคำสั่งสอน ซึ่งกฎหมายไม่อาจทำได้ เพราะกฎหมายควบคุมการทำผิดทางกายแต่ไม่สามารถควบคุมจิตใจคนได้ ปราสาทหินวัดภูจึงเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในแขวงจำปาสัก ซึ่งมีความเชื่อและศรัทธาต่อปราสาทหินวัดภูทำให้มีความสำรวม ทำให้วิถีชีวิตถูกควบคุมพฤติกรรมให้มีความสำรวมมากขึ้น

๔) ปราสาทหินวัดภูเป็นแหล่งกำเนิดของศิลปวัฒนธรรม คนจำปาสักมีความผูกพันกับวัดภูมาแต่สมัยโบราณจะเห็นว่า ทางด้านงานสถาปัตยกรรม วรรณกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม ที่เป็นผลพวงมาจากความเชื่อต่อปราสาทหินวัดภู

๕) ปราสาทหินวัดภูมีส่วนในการช่วยพัฒนาทางด้าน คุณธรรม จริยธรรม ช่วยหล่อหลอมให้คนปฏิบัติทั้งกาย วาจา และใจ

๖ ปราสาทหินวัดภูเป็นมรดกทางสังคม เป็นมรดกทางศาสนาและเป็นมรดกทางวัฒนธรรม เพราะหลักฐาน ศาสนาสถาน ตลอดจนพิธีกรรมต่างๆ บ่งชี้ถึงความเจริญของสังคมตั้งแต่อดีตเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

สรุป ส่วนมากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมปราสาทหินวัดภูแห่งนี้ไม่ได้มาชมแต่สถาปัตยกรรม วรรณกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม และประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่เข้ามาเพื่อดูวิถีการดำรงชีวิต ฮีตครองประเพณี พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในแขวงจำปาสัก ซึ่งมีความเชื่อวิถีชีวิตและการควบคุมพฤติกรรม การบูชาศาสนสถานวัดเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและยึดปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นี่ก็เป็นปัจจัยส่วนหนึ่งที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมสถานที่แห่งนี้

๔.๒.๓ ปราสาทหินวัดภูเป็นมรดกโลก

ปราสาทหินวัดภู เป็นพิพิธภัณฑสถานซึ่งถือว่าเป็นสถานที่สำคัญที่สุดในลาวตอนใต้ ซึ่งได้รับการรับรองและขึ้นทะเบียนจากองค์การ UNESCO เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๔๕ ว่าเป็นสถานที่เมืองมรดกโลกแห่งที่ ๒ ของประเทศลาวต่อจากหลวงพระบาง ปัจจุบันปราสาทหินวัดภู ถูกใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของชาวพุทธ เพราะนับตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๓ เป็นต้นมา ศาสนาพุทธได้เข้ามาแทนที่ศาสนาฮินดู ทำให้ศาสนสถานที่เคยเป็นของอาณาจักรขอมมาก่อน เปลี่ยนเป็นการทำพิธีกรรมของศาสนาพุทธ เช่น จะมีการจัดงานประจำปีวัดภู ในช่วงวันเพ็ญเดือน ๓ ซึ่งตรงกับเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี การเป็นมรดกโลกจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวในปราสาทหินวัดภู โดยความเป็นมรดกโลกทำให้ปราสาทหินวัดภูมีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของโลก และได้รับการยอมรับไปทั่วโลกจากการรับรองจากองค์การ UNESCO

๔.๒.๔ สภาพแวดล้อมเกื้อกูลต่อการท่องเที่ยว

ทางทิศใต้ของปราสาทหินวัดภูจะมีโรงงานสีดาห่างจากวัดภูไปประมาณ ๑ กิโลเมตร โรงทำวเต๋า นอกนั้นยังมีสถานโบราณขนาดเล็กเหนือวัดภูห่างประมาณ ๒ กิโลเมตรจากปราสาทหินวัดภู โดยเป็นเมืองโบราณ และมีความหมายมีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ที่เด่นในยุคนั้น อาคารสถานที่ดังกล่าวมีความเก่าแก่ มีมูลค่าในตัวของมัน พื้นที่ของเมืองจำปาสักในเขตมรดกโลก ซึ่งจะรวมเอาอาคารและสิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่เกิดขึ้นพร้อมกับการตั้งถิ่นฐานในสมัยก่อน และพร้อมกับเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ โดยปราสาทหินวัดภูประกอบเป็นกลุ่มสถาปัตยกรรม ทางทิศตะวันตก และทิศเหนือกั้นด้วยกำแพงธรรมชาติ อันได้แก่หน้าผาสูงและก้อนหินใหญ่ ส่วนทางทิศตะวันออกและทางใต้ กั้นด้วยผากำแพง และห้วยไผ่ มีทางเข้าหนึ่งจุด โดยผ่านประตูที่อยู่ทางด้านใต้ของกมมะเลียน (ระเบียงคด) เป็นองค์ประกอบอันหนึ่งที่มีคุณค่าทางโบราณคดี และมีพื้นที่ทางวัฒนธรรมกระจายอยู่ตามฝั่ง

แม่น้ำโขงจนถึงสายภูที่อยู่ด้านตะวันตกของแม่น้ำโขง โดยมีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และระบบนิเวศเกื้อกูลต่อการท่องเที่ยวทั้งในส่วนของปราสาทหินวัดภูและพื้นที่ใกล้เคียง

๔.๒.๕ ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์

สังคมมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ประชากรมีอัตราเพิ่มจำนวนมากขึ้นขึ้น ดังนั้นเพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐบาล และอำนาจการปกครองของแขวงจำปาสัก จึงได้อนุญาตให้บริษัทท่องเที่ยวเอกชนเข้ามาวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ทำให้เกิดผลกำไร และบริการต่างๆ ในการโฆษณา ให้สากลรับรู้ จำเป็นต้องได้รับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย โดยป้องกันและลดสาเหตุ ที่อาจทำให้เกิดปัญหามลพิษ เจ้าของพื้นที่และผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ได้แก่ ผู้ประกอบการนักท่องเที่ยว สถาบันต่างๆ ในสังคม องค์กรประชาชน และประชาชนในท้องถิ่น ต้องร่วมมือกันในการอนุรักษ์ รักษาสภาพ ไม่ทำลาย หรือสร้างความเสียหายแก่ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในปราสาทหินวัดภูซึ่งนักท่องเที่ยวบางส่วนยังขาดความเข้าใจและจิตสำนึกในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ดังนั้น จึงได้ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนต้องตื่นตัว และเรียนรู้ภาษา วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของเพื่อนบ้านในกลุ่มอาเซียนด้วยกันให้มากขึ้น เพื่อเป็นการเปิดโลกกว้าง และเป็นจุดเริ่มต้นการเตรียมความพร้อมก้าวสู่ประชาคมอาเซียนในอนาคต การเปิดเสรีบริการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงธุรกิจท่องเที่ยวและบริการที่เกี่ยวข้องเนื่องการให้บริการด้านการท่องเที่ยวที่คาดว่าจะมีขนาดใหญ่ขึ้นตามแนวโน้มมูลค่าเศรษฐกิจของภูมิภาคและแหล่งท่องเที่ยวภายในประเทศอาเซียนโดยมีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวปราสาทหินวัดภูด้วยการใช้สื่อสมัยใหม่หลายช่องทาง ทำให้แหล่งท่องเที่ยววัดภูได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวที่มีความชื่นชอบเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

๔.๒.๖ ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

การท่องเที่ยวที่ปราสาทหินวัดภูในปัจจุบันได้มีการพัฒนาขึ้นไปตามลำดับ ซึ่งสิ่งอำนวยความสะดวกจะส่งผลต่อการท่องเที่ยว ดังจะได้กล่าวถึงต่อไปนี้ ๑) ถนน รัฐบาลและเอกชนได้ร่วมมือกันในการซ่อมแซมถนนให้มีความคงทนขึ้นเป็นลำดับ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว ๒) ลานจอดรถ สถานที่จอดรถสำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาชมปราสาทหินวัดภู ทางเจ้าหน้าที่ได้มีการจัดเตรียมสถานที่ไว้ให้อย่างกว้างขวางและสะดวกสบายไม่ว่าจะเป็นรถทัวร์หรือรถส่วนตัว ๓) ห้องน้ำ ปัจจุบัน นักท่องเที่ยวที่เดินทางมามีจำนวนมากขึ้น ดังนั้น เพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของปราสาทหินวัดภูได้มีการสร้างห้องน้ำเพิ่มเติมตามจุดต่างๆ ที่เห็นว่าเหมาะสม ๔) ความปลอดภัย ทางวัดภูได้มีการจัดหน่วยงานรักษาความปลอดภัยขึ้นเพื่อปกป้องสมบัติของนักท่องเที่ยว ให้ความปลอดภัยทางด้านชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว จึงไม่มีอาชญากรรมแหล่งท่องเที่ยวในปราสาทหินวัดภู

๔.๓ การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวแนวพุทธในปราสาทหินวัดภู

จากการศึกษาพบว่าการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวแนวพุทธในปราสาทหินวัดภู โดยสามารถนำหลักธรรมสัมมปปธาน ๔ ในกระบวนการอนุรักษ์ได้ดังต่อไปนี้

๔.๓.๑ การเฝ้าระวังและป้องกันปัญหาในปราสาทหินวัดภู (สังวรปธาน)

สำรวมตน คือ การเฝ้าระวังสภาพปัญหาของปราสาทหินวัดภูปัจจุบัน แม้ว่าจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ แต่ก็มีความเสี่ยงมโหฬารมาก ซึ่งมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัยได้แก่

๑) การเฝ้าระวังสาเหตุที่เกิดจากธรรมชาติ เช่น สภาพอากาศ คือ น้ำฝนปริมาณมากทำให้เกิดความชื้นในตัวโบราณสถานมีผลให้แนวอิฐ หินที่เชื่อมต่อกันของตัวโบราณสถานหลุดแยกจากกัน อุณหภูมิที่มีความแตกต่างกันทำให้เกิดการขยายตัวและหดตัวของวัสดุก่อสร้างโบราณสถาน เป็นสาเหตุให้เกิดการเสื่อมสภาพ

๒) การเฝ้าระวังการเปลี่ยนแปลงทางภูมิศาสตร์ เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเดินของแม่น้ำ การกัดเซาะตลิ่ง การหดตัวของแผ่นดิน ในบริเวณปราสาทหินวัดภู

๓) การเฝ้าระวังสาเหตุเกิดจากพืช โบราณสถานที่มีพืชขึ้นอยู่ ส่งผลให้เกิดรอยร้าวและความชื้นในตัวโบราณสถาน นอกจากนี้ในรอยแยกของตัวโบราณสถานที่มีความชื้นยังก่อให้เกิดจุลินทรีย์ ประเภท เห็ด รา ไส้คน และตะไคร้ ทำให้โบราณสถานเสื่อมสภาพ

๔) การเฝ้าระวังสาเหตุเกิดจากสัตว์ โบราณสถานเกิดความเสียหายจากการกระทำของสัตว์ได้หลายทาง เช่น วัว ควาย แพะ แกะ ฯลฯ ขึ้นเหยียบย่ำบนโบราณสถาน นอกจากนี้ ยังมีแมลงหลายชนิด เช่น ปลวก มอด กัดกินวัสดุที่เป็นไม้

๕) การเฝ้าระวังสาเหตุจากมนุษย์ การทำลายโบราณสถานจากการกระทำของมนุษย์เป็นสาเหตุที่สำคัญและร้ายแรงที่สุด ซึ่งเกิดได้หลายทาง เช่น

(๑) ออกกฎระเบียบบังคับการลักลอบขุดโบราณสถานเพื่อค้นหาของมีค่า ทำให้โบราณสถานเกิดเป็นโพรง ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงแข็งแรงของโครงสร้าง อันเป็นเหตุให้โบราณสถานพังทลาย นอกจากนี้ ยังมีการลักลอบเคลื่อนย้ายชิ้นส่วนของโบราณสถานก็เป็นสาเหตุทำให้โบราณสถานเปลี่ยนสภาพและเกิดความเสียหายในที่สุด

(๒) ออกกฎระเบียบบังคับไม่ให้ประชาชนมีการการปรับพื้นที่เพื่อทำการเกษตร ในบริเวณที่เป็นแหล่งโบราณคดีทำให้เกิดการขุดทำลายหลักฐานที่เป็นโบราณสถานและโบราณวัตถุ จนเกิดผลกระทบต่อแหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดี

(๓) รณรงค์ให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวช่วยกันป้องกันมลภาวะสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ เช่น ขยะ น้ำเสีย ควัน และสารพิษจากครวเรือน หรือโรงงานอุตสาหกรรมมีผลต่อการเสื่อมสภาพของวัสดุก่อสร้างโบราณสถาน

(๔) ไม่อนุญาตให้มีการซ่อมแซมโบราณสถานที่ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการโดยเอกชน สถาบัน วัด หรือผู้มีจิตศรัทธา โดยไม่ได้ผ่านกระบวนการหลักวิชาการอนุรักษ์โบราณสถาน ทำให้โบราณสถานถูกเปลี่ยนแปลงจากสภาพเดิม นับเป็นการทำลายคุณค่าดั้งเดิมของโบราณสถาน

(๕) ออกระเบียบกฎหมายเพื่อให้เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีประกาศให้ทราบทั่วถึงกันเพื่อปฏิบัติไปในแนวทางด้วยกัน

(๖) ให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แก่นักท่องเที่ยว

๔.๓.๒ การแก้ปัญหาในปราสาทหินวัดภู (ปหานปธาน)

ปหานปธาน เป็นกระบวนการแก้ไขปัญหาที่กระทบต่อการท่องเที่ยวดังต่อไปนี้

๑) การแก้ไขปัญหาเกิดจากธรรมชาติ เช่น สภาพอากาศ คือน้ำฝนปริมาณมากทำให้เกิดความชื้นในตัวโบราณสถานมีผลให้แนวอิฐ หินที่เชื่อมต่อกันของตัวโบราณสถานหลุดแยกจากกัน อุณหภูมิที่มีความแตกต่างกันทำให้เกิดการขยายตัวและหดตัวของวัสดุก่อสร้างโบราณสถาน เป็นสาเหตุให้เกิดการเสื่อมสภาพ ดังนั้น เจ้าหน้าที่ได้มีการเปลี่ยนกันเข้าไปรักษาความสะอาดอยู่เสมอเพื่อรักษาให้ปราสาทหินวัดภูให้มีความคงทนอยู่ตลอด แต่ถ้าปราสาทมีการหักพังเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญเข้าไปบูรณะซ่อมแซมอยู่เสมอโดยคำนึงถึงความถูกต้องเหมาะสมตามหลักวิชาการและระเบียบขององค์การ UNGSCO

๒) การแก้ปัญหการเปลี่ยนแปลงทางภูมิศาสตร์ เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเดินของแม่น้ำ การกัดเซาะตลิ่ง การหดตัวของแผ่นดิน เป็นต้น ทำให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบเข้าไปตรวจตราเพื่อป้องกันปัญหาดังกล่าวได้ทันเวลา

๓) การแก้ปัญหาในสาเหตุเกิดจากพืช โบราณสถานที่มีพืชขึ้นอยู่ ส่งผลให้เกิดรอยร้าวและความชื้นในตัวโบราณสถาน นอกจากนี้ในรอยแยกของตัวโบราณสถานที่มีความชื้นยังก่อให้เกิดจุลินทรีย์ ประเภท เห็ด และต้นไม้เกิดขึ้นในตัวปราสาททำให้โบราณสถานเสื่อมสภาพได้ ดังนั้น เจ้าหน้าที่และประชาชนบางภาคส่วนได้มีการทำความสะอาดที่เห็นว่าปราสาทเกิดความรกรุงรัง และมีการถอนต้นไม้ที่เกิดขึ้นในตัวปราสาทเพื่อป้องกันไม่ให้ปราสาทเกิดความเสียหาย

๔) แนวทางการแก้ปัญหาสาเหตุเกิดจากสัตว์ โบราณสถานเกิดความเสียหายจากการกระทำของสัตว์ได้หลายทาง เช่น วัว ควาย แพะ แกะ ฯลฯ ขึ้นเหยียบย่ำบนโบราณสถาน นอกจากนี้ยังมีแมลงหลายชนิด เช่น ปลวก มอด กัดกินวัสดุที่เป็นไม้ ดังนั้น รัฐบาลและเอกชนได้มีการสร้างรั้วกันล้อมรอบปราสาทหินวัดภูเพื่อป้องกันสัตว์ และได้มีการเคลือบน้ำมันบริเวณไม้เพื่อกันไม่ให้ปลวกเข้าไปสร้างความเสียหายได้

๕) การแก้ไขปัญหาที่เกิดจากมนุษย์ การทำลายโบราณสถานจากการกระทำของมนุษย์เป็นสาเหตุที่สำคัญและร้ายแรงที่สุด ทั้งในรูปของการทำลาย การไม่รู้คุณค่า และการท่องเที่ยวเชิงนี้

(๑) การออกกฎระเบียบไม่ให้มีการลักลอบขุดโบราณสถานเพื่อค้นหาของมีค่า ทำให้โบราณสถานเกิดเป็นโพรง ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงแข็งแรงของโครงสร้าง อันเป็นเหตุให้โบราณสถานพังทลาย หรือลักลอบเคลื่อนย้ายชิ้นส่วนของโบราณสถานก็เป็นสาเหตุทำให้โบราณสถานเปลี่ยนสภาพและเกิดความเสียหายในที่สุด

(๒) ออกกฎระเบียบไม่ให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีการปรับพื้นที่เพื่อทำการเกษตรในบริเวณที่เป็นแหล่งโบราณคดีทำให้เกิดการขุดทำลายหลักฐานที่เป็นโบราณสถานและโบราณวัตถุ จนเกิดผลกระทบต่อแหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดี รวมทั้งการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด

(๓) รณรงค์ให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวรักษาความสะอาดเพื่อลดภาวะสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ เช่น ขยะ น้ำเสีย ควัน และสารพิษจากครวเรือน หรือโรงงานอุตสาหกรรมที่มีผลต่อการเสื่อมสภาพของวัตถุก่อสร้างโบราณสถาน เพื่อไม่ให้โบราณสถานสกปรกและเสียหาย

(๔) ไม่ให้หน่วยงานการซ่อมแซมโบราณสถานที่ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการเช่น เอกชน สถาบัน ช่างบ้าน วัด หรือผู้มีจิตศรัทธา โดยไม่ได้ผ่านกระบวนการตามหลักวิชาการอนุรักษ์โบราณสถาน ทำให้โบราณสถานถูกเปลี่ยนแปลงจากสภาพเดิม ซึ่งอาจเป็นการทำลายคุณค่าของโบราณสถาน และอาจถูกถอนออกจากทะเบียนมรดกโลก

๔.๓.๓ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในปราสาทหินวัดภู (ภาวนาปาราน)

เป็นกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวในปราสาทหินวัดภู โดยควรอิงตามเกณฑ์ของมรดกโลกที่ได้วางระเบียบไว้ดังนี้

๑. ปฏิบัติตามระเบียบมรดกโลก

เกณฑ์ในการพิจารณาขึ้นเป็นมรดกโลก อิงตามกฎบัตรขององค์การ UNESCO ได้กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาขึ้นเป็นมรดกทางวัฒนธรรมโลกไว้อยู่ ๖ ข้อ โดยต้องผ่านอย่างน้อย ๒ ใน ๖ ข้อ จึงสามารถพิจารณาขึ้นเป็นมรดกโลกได้ดังนี้

(๑) เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความสำเร็จทางด้านศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์

(๒) เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาสถาปัตยกรรม ศิลปะ การวางผังเมือง และงานภูมิสถาปัตยกรรม

(๓) เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงหลักฐานทางด้านวัฒนธรรม หรืออารยธรรมที่ปรากฏให้เห็น ในปัจจุบัน หรือว่าที่สาบสูญไปแล้ว

(๔) เป็นตัวอย่างที่โดดเด่นของประเภทสิ่งก่อสร้าง อันเป็นตัวแทนของการพัฒนาทางด้านวัฒนธรรม สังคม ศิลปกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี อุตสาหกรรมในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ

(๕) เป็นแบบอย่างในการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมที่ถูกคุกคามจากการพัฒนา หรือการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ

(๖) เป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวพันอย่างชัดเจน และเป็นที่ยืนยันหลักฐานถึงเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่ แนวความคิด ความเชื่อถือเป็นที่ยอมรับในทั่วโลก รัฐบาลยูนีติของประธานประเทศเกี่ยวกับการอนุรักษ์ และปกป้องรักษามรดกทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และธรรมชาติ ป้องกันมรดกแห่งชาติ สำรอง การขึ้นทะเบียน การป้องกันการทำลาย คุ้มครองสถานโบราณ และวางกฎระเบียบเพื่อการขุดค้นสถานโบราณ

๒. การพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์

(๑) การฟื้นฟู

การซ่อมแซม รักษารูปแบบ ลวดลาย และลายระเอียดเดิมของอาคาร สิ่งก่อสร้างให้ถูกต้องตามยุคสมัยที่แน่นอน โดยการต่อเติมหรือการเพิ่มเติมวัสดุอุปกรณ์ส่วนที่ขาดหายไปให้สมบูรณ์ เสริมความทนทานของโครงสร้าง และการทำความสะอาด หรือวิธีการอื่นๆ ที่คล้ายกัน ซึ่งต้องรักษารูปทรงและโครงสร้างดั้งเดิมไว้ให้ได้มากที่สุดหรือมีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด

(๒) การปฏิสังขรณ์

การบูรณ สร้างคือใหม่ให้วัตถุหรือสิ่งก่อสร้างด้านประวัติศาสตร์ ด้านวัฒนธรรม ด้านทัศนียภาพคืนสู่สภาพและเอกลักษณ์ดั้งเดิม ซึ่งจะต้องได้ค้นคว้าวิจัยถึงรูปทรงอันดั้งเดิมของวัตถุหรือสิ่งก่อสร้างนั้นอย่างครบถ้วน ก่อนจะทำการปฏิสังขรณ์คืนใหม่ได้ ทั้งนี้เพื่อรักษาไว้ถึงคุณค่า และเอกลักษณ์ของสิ่งนั้น

(๓) การย้ายที่ตั้ง

การขนย้าย หรือเคลื่อนย้ายจากที่ตั้งเดิมไปสู่ที่ตั้งใหม่ อันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมของที่ตั้งเดิมได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจนทำให้ไม่มีความเหมาะสมกับสถานที่ดังกล่าว หรือเกิดภัยคุกคามจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งทำให้สิ่งก่อสร้างเหล่านี้ ถูกทำลายสูญหายไป การย้ายที่ตั้งต้องรักษารูปแบบ และรูปทรง รวมทั้งเทคนิควิธีการดั้งเดิมก่อนการเคลื่อนย้ายทุกประการ

(๔) การจำลองหรือการเลียนแบบ

วัตถุที่สร้างขึ้นใหม่ โดยการลอกเอาแบบวัตถุโบราณ ซึ่งมีลักษณะรูปทรง สัดส่วน สี สัน รวดลาย การตกแต่ง และจุดพิเศษอื่น ตามแบบเดิม ซึ่งอาจเป็นการจำลอง หรือเลียนแบบในสิ่งที่มีอยู่แล้ว หรือการจำลองสิ่งก่อสร้างที่ถูกทำลาย หรือพังทลายไปหมดแล้วนั้นให้กลับมาใหม่ โดยส่วนใหญ่แล้ว มักจะจำลองไว้ในสถานที่เดิมของมัน

๓. พัฒนาระบบประชาสัมพันธ์

ในปัจจุบันทางการท่องเที่ยวปราสาทหินวัดภูได้มีการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยว หรือคนคนที่สนใจในปราสาทหินวัดภูในหลายช่องทาง เช่น การประชาสัมพันธ์ด้านอินเทอร์เน็ต การพิมพ์หนังสือเผยแพร่ การติดป้ายโฆษณาในสถานที่ต่างๆ ที่เห็นว่าเหมาะสม ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวมีความ

สนใจและเดินทางมาเที่ยว นอกจากนี้ ทางหน่วยงานปราสาทหินวัดภูได้ส่งเสริมให้ประชาชนเตรียมพร้อมต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว

๔. การพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้น

สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-Made Environment) สิ่งแวดล้อมประเภทนี้มนุษย์อาจสร้างขึ้นโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ได้ มีทั้งสิ่งที่มองเห็นได้ จับต้องได้ และสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้ หรือไม่สามารถจับต้องได้ เป็นสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการของตนเองหรืออาจสร้างขึ้นด้วยเหตุจำเป็นบางประการ สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมีทั้งสิ่งที่ดีที่จะช่วยให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสุขสบาย ทำให้มนุษย์มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และสิ่งที่ไม่ดีที่จะทำให้ความเป็นอยู่ของมนุษย์เลวลง ทำให้มนุษย์ได้รับความเดือดร้อน ต้องสูญเสียชีวิตหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย สุขภาพจิตเสื่อมโทรมลง สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นนั้น สามารถแบ่งย่อยออกเป็น ๒ ลักษณะ โดยพิจารณาจากความเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมของสิ่งนั้นๆ โดยจะได้กล่าวดังต่อไปนี้

(๑) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ปราสาทหินวัดภูแม้ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงทางด้านประวัติศาสตร์ ด้านสถาปัตยกรรมก็ตามแต่ก็ผ่านกาลเวลามาเป็นเวลาอันยาวนาน จึงทำให้ปราสาทหินบางส่วนมีการพังทลายลงมาสาเหตุส่วนมากเกิดจากธรรมชาติแต่ก็ได้มีการซ่อมแซมขึ้นมาใหม่

(๒) สิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งทำให้บริเวณใกล้เคียงปราสาทหินวัดภูเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว นักธุรกิจ ซึ่งเข้ามาลงทุนในเมืองจำปาสัก เช่น มีการสร้างโรงงาน โรงแรม และร้านค้าต่างๆ มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วทำให้ประชาชนได้มีงานทำ ซึ่งทำให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าเดิม

๕. การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก

การท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบายและมีความสุข ซึ่งเป็นเป้าหมายของนักท่องเที่ยวทุกคน สิ่งอำนวยความสะดวกที่สำคัญประกอบด้วย ที่พักแรม อาหาร ถนน ห้องน้ำ ไฟฟ้า ร้านค้าของที่ระลึก และสถานบันเทิง การบริการนำเที่ยว สินค้าที่ระลึก ระเบียบการเข้าออกประเทศ และโครงสร้างพื้นฐาน หากประเทศใดอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวอย่างดีจนเป็นที่ประทับใจก็จะทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาใช้บริการอีกครั้ง ทำให้ประเทศมีรายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้นไปอีก โดยพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกดังต่อไปนี้

(๑) ที่พักบริการในที่พักรวมหรือโรงแรมแน่นให้มีความสะอาดเพียงพอสำหรับต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มีจุดประสงค์ที่จะเข้ามาพัก

(๒) ร้านอาหาร การบริการอาหารและเครื่องดื่มสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหารลาวและอาหารพื้นเมืองแต่ละท้องถิ่น ร้านอาหารประจำชาติต่างๆ และสวนอาหารทั่วไปมีอาหารเสริมสำหรับนักท่องเที่ยว

(๓) ห้องน้ำต้องมีความสะอาด และเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ต้องมีความพร้อมในการดูแลความสะอาดอยู่เสมอถ้ามีการชำระให้ซ่อมแซมทันที

(๔) ไฟฟ้ามีความสว่างเพียงพอในการอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ทางเจ้าหน้าที่ยังได้ติดไฟฟ้าในปราสาทในยามกลางคืนเพื่อให้เกิดความสวยงามและปลอดภัย

(๕) ร้านค้าของที่ระลึก เป็นลักษณะของอุตสาหกรรมขนาดย่อมหรืออุตสาหกรรมในครัวเรือนหรือในชุมชน ซึ่งกระจายอยู่ในภูมิภาคต่างๆ โดยอาศัยแรงงานศิลปะและความประณีต และใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น ทำให้เกิดการจ้างงาน การกระจายรายได้ การเพิ่มมูลค่าแก่ทรัพยากรในท้องถิ่น รวมทั้งการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปหัตถกรรม และเป็นการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวอีกด้วย สินค้าที่ระลึกการท่องเที่ยวจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและสร้างสรรค์ความเจริญให้กับท้องถิ่น

(๖) ศูนย์บริการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่จะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบายและมีความสุข ซึ่งเป็นเป้าหมายของนักท่องเที่ยวทุกคน สิ่งอำนวยความสะดวกที่สำคัญประกอบด้วย ที่พักแรม อาหารและสถานบันเทิง การบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์

๖. พัฒนาสินค้าที่ระลึก ระเบียบการเข้า-ออกประเทศ และโครงสร้างพื้นฐาน หากประเทศใดอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวอย่างดีเป็นที่ประทับใจ ก็จะทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาใช้บริการอีกครั้ง ทำให้ประเทศมีรายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้นพร้อมทั้งการพัฒนารูปแบบและคุณภาพของที่ระลึกให้เป็นเอกลักษณ์ของประสาทหินวัดภู

๔.๓.๔ การอนุรักษ์ปราสาทหินวัดภู (อนุรักษ์นาปราน)

กระบวนการอนุรักษ์ปราสาทหินวัดภูให้มีความยั่งยืนมากขึ้นเพื่อเป็นการอนุรักษ์ไว้รัฐบัญญัติของประธานประเทศเกี่ยวกับการอนุรักษ์ และปกป้องรักษามรดกทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และธรรมชาติ อิงตามกฎหมาย ว่าด้วยมรดกแห่งชาติฉบับเลขที่ ๐๘/สพช, ลงวันที่ ๐๙ พฤศจิกายน ๒๐๐๕ ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับเทคนิค และวิธีการในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม และพิทักษ์ของตัวเมืองไว้ดังนี้

๑. การฟื้นฟู

ให้มีการดูแลรักษาขบวนการซ่อมแซม รักษารูปแบบ ลวดลาย และรายละเอียดเดิมของอาคาร สิ่งก่อสร้างให้ถูกต้องตามยุคสมัยที่แน่นอน โดยการต่อเติมหรือการเพิ่มเติมวัสดุอุปกรณ์เสริมส่วนดั้งเดิมที่ขาดหายไปให้สมบูรณ์ เสริมความทนทานของโครงสร้างและการทำความสะอาด หรือวิธีการอื่นๆ ที่คล้ายกัน ซึ่งต้องรักษารูปทรงและโครงสร้างดั้งเดิมไว้ให้ได้มากที่สุด นอกจากนั้นยัง ได้พัฒนาทักษะความรู้วิธีการให้มีความทันสมัยขึ้นตามลำดับเพื่อให้ปราสาทหินมีความสวยงามอยู่เสมอ

๒. การปฏิสังขรณ์

การดูแลรักษาพัฒนาการบูรณะ สิ่งก่อสร้างด้านประวัติศาสตร์ ด้านวัฒนธรรม ด้านทัศนียภาพคันทนุสสุภาพและเอกลักษณ์ดั้งเดิม ซึ่งจะต้องได้ค้นคว้าวิจัยถึงรูปทรงอันดั้งเดิมของวัตถุหรือสิ่งก่อสร้างนั้นอย่างครบถ้วน ก่อนจะทำการปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ได้ ทั้งนี้เพื่อรักษาไว้ถึงคุณค่า และเอกลักษณ์ของปราสาทหินวัดภู การดูแลรักษาปราสาทหินวัดภูเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นมรดกของประเทศลาว และเป็นมรดกของโลกทุกคนต้องช่วยกันปกป้องรักษาไม่ว่าจะเป็นลาวหรือชาวต่างชาติ ควรเอาใจใส่ในการปกป้องรักษา โฆษณาชักชวนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของปราสาทหินวัดภูให้มีความรัก ความหวงแหนเอาไว้เพื่อเป็นตัวแบบให้แก่คนรุ่นหลังนำมาเป็นแบบอย่างในการดูแลรักษาสมบัติของชาติเอาไว้ให้มีความยั่งยืนควบคู่กับการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

๓. การย้ายที่ตั้ง

ปราสาทหินวัดภูเป็นปราสาทที่ผ่านระยะเวลาอันยาวนานสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้คือปราสาทบางส่วนได้มีการยุบตัวลงมา ทำให้เจ้าหน้าที่ได้เก็บชิ้นส่วนบางอย่างเอาไว้รักษาไว้ในพิพิธภัณฑ์และบางชิ้นส่วนก่อนได้มีการซ่อมแซมใหม่

๔. การจำลองหรือการเลียนแบบ

การซ่อมแซมบางส่วนของปราสาทหินวัดภูแต่ละครั้งต้องมีการจำลองหรือการเลียนแบบรูปลักษณะเดิมก่อนจะมีการแซมแซม เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายต้องมีความระมัดระวังเป็นอย่างมาก ในการแซมแซมต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญคอยแนะนำเพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาด ดังนั้น การจำลองหรือเลียนแบบนั้นจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก

๔.๓ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แนวพุทธในปราสาทหินวัดภู

ปัจจุบันกระบวนการท่องเที่ยวปราสาทหินวัดภูได้มีการจัดอบรมบุคลากรให้มีความพร้อมทางด้านความรู้ความสามารถ นอกจากนี้ ยังได้ส่งเสริมบุคลากรสุขภาพกาย สุขภาพจิต และมีวินัยในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

๔.๓.๑ การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางด้านกายภาพ (กายภาวนา)

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในปราสาทหินวัดภูด้านกายภาพ สิ่งนี้จะนำไปสู่เอกลักษณ์และการรวมกลุ่ม ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นอันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศโดยรวม ซึ่งช่วยให้ประชาชนได้เห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมประเพณีของแต่ละท้องถิ่นที่เดินทางไปถึง ซึ่งเปรียบเสมือนการทำให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนและมีส่วนในการเสริมสร้างสัมพันธไมตรีความเข้าใจอันดีระหว่างเจ้าของประเทศและผู้มาเยือน เช่น

การให้การต้อนรับตามประเพณีลาว การช่วยเหลือนักท่องเที่ยวการจัดเทศกาลและประเพณีต่าง ๆ นอกจากนี้ การท่องเที่ยวทำให้รับทราบถึงอารยธรรมที่แตกต่างออกไป ขณะเดียวกันผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นก็ได้รับทราบถึงสิ่งแปลกๆ ใหม่ ๆ ที่คนเดินทางไปมีพฤติกรรมหรืออารยธรรมเป็นเช่นไร เพื่อนำเอาส่วนที่ดีมาปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น โดยจะต้องไม่ทำลายสภาพแวดล้อมทางกายภาพ การส่งเสริมสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวรวมทั้งการอนุรักษ์อย่างถูกวิธี

๔.๓.๒. การส่งเสริมการอนุรักษ์ โดยใช้กฎเกณฑ์ทางสังคมวินัยของนักท่องเที่ยว (ศีลภาวนา)

๑. การส่งเสริม

เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในปราสาทหินวัดภูด้านการพัฒนาระบบการจัดการและวินัยของนักท่องเที่ยว ซึ่งได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวอนุรักษ์ในปราสาทหินวัดภูซึ่งเป็นกรอบและเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ช่วยชักนำให้คนประพาศศิลปะ ภูมิปัญญา และเครื่องมือสำหรับส่งเสริมความสามัคคีกลมเกลียวและความเป็นปึกแผ่นในหมู่ประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียง พร้อมทั้งจะเผชิญชีวิตร่วมกันบนผืนแผ่นดินเดียวกัน ทั้งในยามสุขและยามทุกข์จึงถือได้ว่า วัฒนธรรมเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติของสมาชิกของสังคม ซึ่งอาจจะช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหาต่างๆ เพราะทางวัดภูได้มีการจัดอบรมคุณสมบัติให้แก่เจ้าหน้าที่ให้ยึดหลักศีลธรรมในการให้คำปรึกษา และความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว มีการสร้างระเบียบกฎเกณฑ์ และข้อปฏิบัติสำหรับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวและระเบียบของนักท่องเที่ยวเพื่อควบคุมการท่องเที่ยวแบบเกื้อกูลต่อปราสาทหินวัดภู

๒ .การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบมีส่วนร่วม

รัฐบาลได้กำหนดนโยบาย การวางแผน กำหนดกฎเกณฑ์ หรือกฎหมายในการท่องเที่ยว และส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความสามารถ เพื่อการก้าวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ทำให้คนลาว ภาครัฐ และภาคธุรกิจทุกแขนงต้องตื่นตัว และเรียนรู้ภาษา วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของเพื่อนบ้านในกลุ่มอาเซียนด้วยกันให้มากขึ้น เพื่อเป็นการเปิดโลกกว้าง และเป็นจุดเริ่มต้นการเตรียมความพร้อมก้าวสู่ประชาคมอาเซียนในอนาคต รัฐบาลได้เปิดเสรีบริการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงธุรกิจท่องเที่ยวและบริการที่เกี่ยวข้องภายใต้กรอบอาเซียน แต่ขณะเดียวกันก็ทำให้มีความเป็นไปได้สูงว่าแนวโน้มการแข่งขันในอนาคตจะยิ่งทวีความเข้มข้นเพิ่มมากขึ้นอย่างแน่นอน และรัฐบาลยังได้เปิดโอกาสให้ชาวต่างชาติเข้ามาลงทุนในประเทศลาว ด้วยการถือกรรมสิทธิ์ที่ดินครองครองสัดส่วนการถือหุ้นที่เพิ่มมากขึ้น จากคู่แข่งทั้งรายเดิมและรายใหม่ที่ต้องการเข้าสู่ตลาด เพื่อช่วงชิงส่วนแบ่งในตลาด การให้บริการด้านการท่องเที่ยวที่คาดว่าจะมีขนาดใหญ่ขึ้นตามแนวโน้มมูลค่าเศรษฐกิจของภูมิภาค และแหล่งท่องเที่ยวภายในประเทศอาเซียน นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้เข้ามาช่วยเหลือทางด้านงบประมาณเพื่อนำมาบูรณปฏิสังขรณ์หรือซ่อมแซมปราสาทหิน

วัดอยู่เสมอ และรัฐบาลได้เขามารักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งการส่งเสริมนโยบายที่เอื้อต่อการท่องเที่ยว

(๒) การมีส่วนร่วมของเอกชน

เอกชนได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยว ส่งเสริมงบประมาณในการท่องเที่ยวเพื่อบูรณาการในการสงวนรักษา ป่าไม้ ควบคุมดูแลทรัพยากรในปราสาทหินวัดภูจำปาสักให้คงสภาพไว้เพื่อสามารถนำมาเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวได้นานที่สุด หรือตลอดไป ทรัพยากรการท่องเที่ยวจำเป็นต้องได้รับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย โดยป้องกันและลดสาเหตุ ที่อาจทำให้เกิดปัญหามลพิษ เจ้าของพื้นที่ และผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ได้แก่ ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว สถาบันต่างๆ ในสังคม องค์กรประชาชน และประชาชนในท้องถิ่น ต้องร่วมมือกันในการอนุรักษ์ รักษาสภาพ ไม่ทำลาย หรือสร้างความเสียหายแก่ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในปราสาทหินวัดภู ซึ่งนักท่องเที่ยวบางส่วนยังขาดความเข้าใจและจิตสำนึกในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

(๓) การมีส่วนร่วมของศาสนา

พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นผู้นำในการพัฒนาจิตใจ เป็นผู้นำทางด้านพิธีกรรม และเป็นผู้ระดมทุนในการการบูรณปฏิสังขรณ์ อบรมสอนปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนรู้จักการอนุรักษ์วัฒนธรรม และเพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพจิตดี คือจิตใจที่มีคุณธรรม ได้แก่ มีเมตตา กรุณา มุทิตาต่อนักท่องเที่ยว มีศรัทธา และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น สมรรถภาพทางจิตดี คือการมีความพร้อมในการทำงาน ได้แก่ ขันติ คือมีความอดทน สมาธิ คือความมีใจตั้งมั่น อธิษฐาน คือมีความเด็ดเดี่ยว วิริยะ คือมีความเพียร สติคือมีความระลึกเท่าทัน เป็นต้น ส่วนสุขภาพจิตดีเป็นสภาพจิตที่มีความสบายใจ อิ่มเอิบใจ ช่างชื่น เบิกบาน เกิดความสบายใจได้เสมอเมื่อดำรงชีวิตหรือทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างผาสุก ปลูกฝังการท่องเที่ยว แบบเมตตา กรุณา ไม่เบียดเบียน ทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งจะก่อให้เกิดการท่องเที่ยวแบบเกื้อกูล

(๔) การมีส่วนร่วมของสังคม

ได้มีการบริจาคทุนเพื่อช่วยในการปฏิสังขรณ์ มาช่วยกันเก็บขยะ มาช่วยในการจัดอาคารสถานที่คอยต้อนรับนักท่องเที่ยว ส่วนนักเรียนนักศึกษาจากสถาบันการศึกษาต่างๆ ได้เข้ามาร่วมเป็นจิตอาสาให้ความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น เป็นไกด์นำเที่ยว ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในปราสาทหินวัดภูให้รับทราบเป็นการพัฒนาการกระทำ ได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ทางกายและวาทะกับบุคคลอื่นโดยไม่เบียดเบียนกัน ไม่กล่าวร้ายทำลายผู้อื่น ไม่กระทำการใดๆ ที่จะก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น แต่จะใช้วาจาและการกระทำที่ดี ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลและเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีซึ่งกันและกัน มีความประนีประนอมในการอยู่ร่วมกัน เป็นการฝึกความประพฤติของบุคคลากรให้สุจริตทางกาย ทางวาจาและการประกอบอาชีพ ดำรงตนในสังคมแบบสาธุชน เป็นคนดีของสังคม เป็นคนมีระเบียบ มีวินัย ปฏิบัติหน้าที่ตามบรรทัดฐานของสังคมสามารถดำเนินชีวิตได้อย่าง

ดีงามโดยมีความรับผิดชอบเกื้อกูลต่อสังคม ไม่สร้างปัญหาให้ตนเอง และผู้อื่นรวมทั้งการช่วยดูแลรักษาปราสาทหินวัดภูด้วย

๔.๓.๓. จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม (จิตภาวนา)

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในปราสาทหินวัดภูด้านการปลูกฝังจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม เป็นส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในปราสาทหินวัดภูทางประเพณี วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหลักของการดำเนินชีวิตในสังคม และส่วนใหญ่เป็นเรื่องของจิตใจ โดยเน้นทางคุณธรรม ศีลธรรม เพราะถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นของชีวิตมนุษย์ เช่น ความขยันหมั่นเพียรความเสียสละความรักใคร่สามัคคีในกลุ่มความซื่อสัตย์ มีจิตใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตามมีวิธีการดังต่อไปนี้

(๑) มีจิตสำนึกหวงแหนความเป็นความเป็นมรดกของชาติอันเป็นตัวแทนของการพัฒนาทางด้านวัฒนธรรม สังคม ศิลปกรรม วิทยาศาสตร์ อุตสาหกรรมในประวัติศาสตร์ของมนุษย์ของชาติและชาวลोक

(๒) ปลูกจิตสำนึกให้ตระหนักคุณค่าอันมหาศาลของปราสาทหินวัดภูสำหรับคนจำปาสิกและชาวลोकเพราะว่าปราสาทหินวัดภูเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรม อันโดดเด่นของประเทศ

(๓) ปราสาทหินวัดภูมีผลดีต่อเศรษฐกิจ ซึ่งมีความสำคัญต่อคนลาวและชาวลोक โดยเฉพาะประชาชนบ้านหนองสาเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวมีจำนวนเพิ่มขึ้น ซึ่งทำให้ชีวิตการเป็นอยู่ในด้านเศรษฐกิจมีการขยายตัว เช่น มีร้านค้าของที่ระลึก ร้านอาหาร โรงแรม เพิ่มมากขึ้นจนทำให้ชีวิตการเป็นอยู่ของชาวบ้านหนองสาเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวมีรายได้เพิ่มขึ้นตามลำดับ

(๔) การปลูกจิตสำนึก

เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในปราสาทหินวัดภูทางประเพณี วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหลักของการดำเนินชีวิตในสังคม และส่วนใหญ่เป็นเรื่องของจิตใจ โดยเน้นทางคุณธรรม ศีลธรรม เพราะถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นของชีวิตมนุษย์ เช่น ความขยันหมั่นเพียร ความเสียสละความรักใคร่สามัคคีในกลุ่มความซื่อสัตย์ มีจิตใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน วัฒนธรรมทางจิตใจ หรือวัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวกับวัตถุ เป็นแบบแผนในการดำรงชีวิต และเป็นแบบอย่างของการปฏิบัติหรือแนวทางแห่งความคิดความเชื่อในอุดมการณ์ ศีลธรรมจรรยา ธรรมเนียม ประเพณี ปรัชญา กฎหมาย ภาษาและพิธีการต่าง ๆ ดังนั้น หน่วยงานปราสาทหินวัดภูได้ให้ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับวัดภูให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจเข้ามาท่องเที่ยวปราสาทหินวัดภู

๔.๓.๔ ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวทางวิชาการ (ปัญญาภาวนา)

ให้ข้อมูลและประชาสัมพันธ์เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจให้กลุ่มคนต่างถิ่นแสดงความสนใจและมีความต้องการเข้ามาสัมผัส เรียนรู้หรือท่องเที่ยวศึกษาวัฒนธรรมดังกล่าว ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้อย่างใหม่ ๆ ไม่ว่าจะเป็นวิถีการดำรงชีวิตของประชาชนชาวบ้านหนองสา บุญประเพณีประจำปีของปราสาทหินวัดภู และยังได้เตรียมพร้อมในการให้ข้อมูลไว้ดังนี้

๑. ด้านการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่สำคัญมากโดยเฉพาะไกด์นำเที่ยวต้องให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว และอธิบายความเป็นมาเกี่ยวกับปราสาทหินวัดภูให้นักท่องเที่ยวทราบและเข้าใจง่ายตามความเป็นจริง และสามารถอธิบายปัญหาต่าง ๆ ในเวลานักท่องเที่ยวสงสัยหรือไม่เข้าใจอยู่เสมอ

๒. การให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่สำคัญมาก โดยเฉพาะไกด์นำเที่ยวต้องให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวตามสภาพความเป็นจริงและถูกต้องแต่ถ้าหากให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวไม่เป็นไปตามความเป็นจริง หรือให้ข้อมูลในทางผิดก็จะทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลอย่างแท้จริงได้

๓. หลักการอนุรักษ์ตามหลักวิชาการ

ปัจจุบันการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจสังคมมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ประชากรมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทำให้สภาพของพื้นที่ดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลง มีการพัฒนาทัศนียภาพอันสวยงามเสริมสร้างทางด้านภูมิทัศน์ มีการพัฒนาพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงมรดกทางวัฒนธรรมร่องรอยของเมืองโบราณ กำแพงเมือง อาคารสถาปัตยกรรม ต้องใช้หลักวิชาการ วิธีการในการซ่อมแซม หรือบูรณะในด้านต่างๆ ต้องมีนักวิชาการที่เชี่ยวชาญคอยตรวจสอบดูแลเพื่อป้องกันความเสียหาย

๔. หลักการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม เพื่อให้คงคุณค่าไว้ การป้องกัน การรักษา การสงวน การปฏิสังขรณ์และการบูรณะด้วย โดยมีหลักการดังต่อไปนี้

(๑) การสงวนรักษา คือ การดูแล รักษาไว้ตามสภาพของเดิมเท่าที่เป็นอยู่และป้องกันมิให้เสียหายต่อไป

(๒) การปฏิสังขรณ์ คือ การทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิมอย่างที่เคยเป็นมา

(๓) การบูรณะ คือ การซ่อมแซม และปรับปรุงให้มีรูปทรงลักษณะกลมกลืนเหมือนของเดิมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

(๔) โบราณสถาน ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้างหรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของศิลปะ ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี โบราณสถานต้องมีกระบวนการอนุรักษ์อย่างถูกวิธี

๕. หลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในการปกป้องรักษามิให้สูญหาย โดยการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในปราสาทหินวัดภูทั้งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นสามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

(๑) การพัฒนาคุณภาพประชาชน โดยสนับสนุนการศึกษาด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ซึ่งสามารถทำได้ทุกระดับอายุ ทั้งในระบบโรงเรียนและสถาบันการศึกษาต่างๆ และนอกระบบโรงเรียนผ่านสื่อสารมวลชนต่างๆ เพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการอนุรักษ์ เกิดความรักความหวงแหน และให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง

(๒) การใช้มาตรการทางสังคมและกฎหมาย การจัดตั้งกลุ่ม ชุมชน ชมรม สมาคม เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ตลอดจนการให้ความร่วมมือทั้งทางด้านพลังกาย พลังใจ พลังความคิด ด้วยจิตสำนึกในควมมีคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรที่มีต่อตัวเรา เช่น กลุ่มชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของนักเรียน นักศึกษา ในโรงเรียนและสถาบันการศึกษาต่างๆ มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย

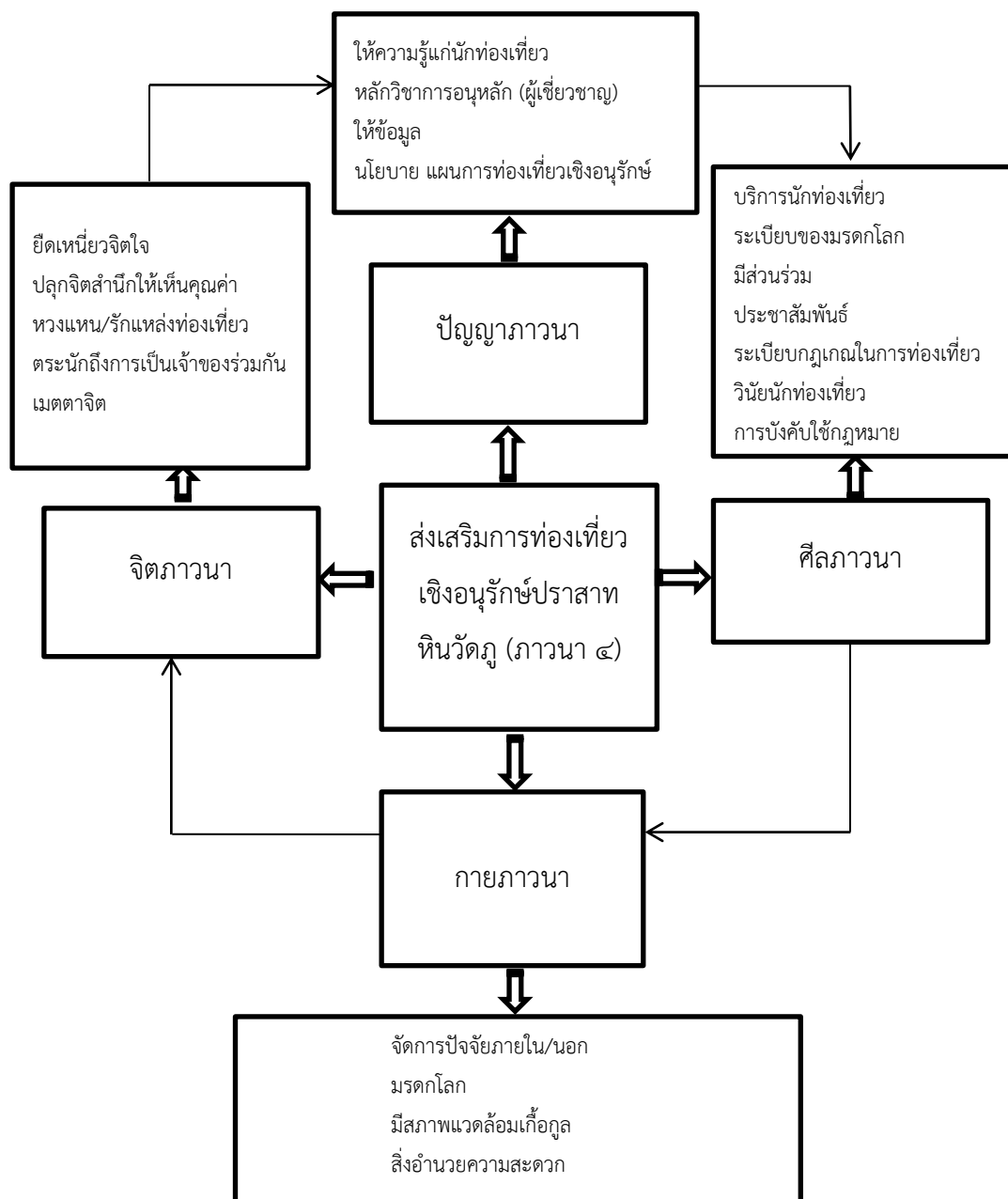
(๓) ส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ช่วยกันดูแลรักษาให้คงสภาพเดิมไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรม เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตในท้องถิ่นของตน การประสานงานเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ และความตระหนักระหว่างหน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน ให้มีบทบาทหน้าที่ในการปกป้อง คุ้มครอง ปั่นฟูการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด

(๔) ส่งเสริมการศึกษาวิจัย ค้นคว้าวิธีการและพัฒนาเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การใช้ความรู้ทางเทคโนโลยีสารสนเทศมาจัดการวางแผนพัฒนา การพัฒนาอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ให้มีการประหยัดพลังงานมากขึ้น การค้นคว้าวิจัยวิธีการจัดการ การปรับปรุง พัฒนาสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน เป็นต้น

(๕) การกำหนดนโยบายและวางแผนทางของรัฐบาล ในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อเป็นหลักการให้หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องยึดถือและนำไปปฏิบัติ รวมทั้งการเผยแพร่ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งทางตรงและทางอ้อม

๔.๖ วิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ปราสาทหินวัดภูตาม แนวทางพระพุทธศาสนา

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในปราสาทหินวัดภูพบว่ามี หลักธรรมหลาย
อย่างที่มีความสัมพันธ์กันซึ่งเป็นลักษณะเป็นการอนุรักษ์ในเชิงกระบวนการธรรมดั่งผังความเชื่อมโยง
ดังต่อไปนี้

จากผังความเชื่อมโยงดังกล่าวอธิบายไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ปราสาทหินวัดภูเชิงพุทธประกอบด้วยหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ถึงหลัก สัมมปปธาน ๔ ดังต่อไปนี้ ๑) เฝ้าระวังและป้องกันปัญหา (สังวรปธาน) คือ การเฝ้าระวังปัญหาที่จะเกิดขึ้นในปราสาทหินวัดภู ๒) แก้ปัญหา (ปหานปธาน) คือ การแก้ปัญหาที่เกิดจากภัยธรรมชาติ ภัยคุกคามจากสัตว์และภัยคุกคามจากมนุษย์ ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่มากในปัจจุบัน ๓) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว (ภาวนาปธาน) คือ การพัฒนา เช่น พัฒนาทางด้านการซ่อมแซมให้ดีขึ้นกว่าเดิม พัฒนาทางด้านข่าวสารให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น และพัฒนาทางด้านการรักษาความสะอาด เช่น เพิ่มถังขยะในจุดต่างๆ ที่เห็นว่าเหมาะสม ๔) การอนุรักษ์ปราสาท (อนุรักษ์ปธาน) คือ ดูแลรักษาให้ยั่งยืน คือ เป็นการร่วมมือกันทางด้านภาครัฐ เอกชน และประชาชน เพื่อช่วยกันปกป้องรักษาดูแล คอยระวัง ป้องกัน ไม่ให้เกิดภัยใดกับปราสาทหินวัดภู ส่วนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แนวพุทธเป็นไปตามหลักภาวนา ๔ ดังต่อไปนี้ ๑) กายภาวนา คือ เป็นการอนุรักษ์ทางกายภาพตัวประสาทให้มีความสะอาดและสวยงามอยู่เสมอ ๒) ศิลภาวนา คือ ให้ยึดหลักตามกฎระเบียบที่ทางปราสาทหินวัดภูได้วางออก ๓) จิตภาวนา คือ เป็นการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ๔) อนุรักษ์ปราสาท (ปัญญาภาวนา) คือ เป็นการถ่ายทอดความรู้เพื่อให้เกิดผลประโยชน์แก่สังคม

๔.๗ สรุป

การท่องเที่ยวปราสาทหินวัดภู ได้แก่ ความเจริญก้าวหน้าทางด้านสถาปัตยกรรมอันโดดเด่น ทางด้านศิลปกรรม ประวัติศาสตร์ การสร้างบ้านแปลงเมือง และระดับวิถีชีวิต นอกจากนี้ ยังมีแรงจูงใจที่หลากหลายในการที่จะเข้ามาท่องเที่ยวปราสาทหินวัดภู เช่น เพื่อแสวงหาความสุขทางด้านจิตวิญญาณอย่างการเดินทางไปทำบุญไหว้พระ ได้เห็นได้สัมผัสกับวัฒนธรรมของปราสาทหินวัดภู และยึดครองประเพณี ชีวิตการเป็นอยู่ของคนในแขวงจำปาสัก การบูชาศาสนสถานวัดเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต การประพฤติปฏิบัติของสมาชิกในสังคมเพราะเหมือนกับการสมาทานกุศลธรรมเพื่อให้อยู่เย็นเป็นสุข ทั้งต่อตนเองและสังคมเพราะเชื่อว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในปราสาทหินวัดภู

การเฝ้าระวังสภาพปัญหาของปราสาทหินวัดภูปัจจุบัน แม้ว่าจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ แต่ก็มีความเสี่ยงโหม่มาก ซึ่งมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัยเกิดจากธรรมชาติ เช่น สภาพอากาศ คือ น้ำฝนปริมาณมาก สภาพอากาศ โบราณสถานที่มีพืชขึ้นอยู่ เกิดความเสียหายจากการกระทำของสัตว์ได้หลายทาง เช่น วัว ควาย แพะ แกะ และสาเหตุจากมนุษย์ การทำลายโบราณสถานจากการกระทำของมนุษย์เป็นสาเหตุที่สำคัญและร้ายแรงที่สุด รัฐได้ออกกฎระเบียบบังคับการลักลอบขุดโบราณสถาน รมรณรงค์ให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวช่วยกันป้องกันมลภาวะสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ เช่น ขยะ น้ำเสีย ควัน และสารพิษจากครีวเรือน ไม่อนุญาตให้มีการซ่อมแซมโบราณสถานที่ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการออกระเบียบกฎหมายเพื่อให้เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีประกาศให้ทราบทั่วถึงกัน

นักท่องเที่ยวและประชาชนบางคนยังไม่เข้าใจ หรือขาดความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ต้นไม้และพืชพรรณซึ่งมีประชาชน หรือนักท่องเที่ยวบางคนไปเด็ดดอกจำปาที่อยู่ริมทางเดินขึ้นไปปราสาทหินวัดภู ซึ่งทำให้ต้นไม้ขาดความสวยงามและขาดความสมบูรณ์แบบ ดังนั้น เป็นสิ่งที่เราทุกคนต้องช่วยกันปกป้องรักษาไม่ว่าจะเป็นประชาชนหรือนักท่องเที่ยวต้องเอาใจใส่ช่วยกัน ผลรวมของทุกสิ่ง ซึ่งเป็นความเจริญงอกงามที่สังคมได้ทำได้ หรือได้สั่งสมมาจนถึงบัดนี้ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานของความเจริญงอกงามต่อไป

พระสงฆ์ได้อบรมให้ประชาชนมีความซื่อสัตย์ มีจิตใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน วัฒนธรรมทางจิตใจ หรือวัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวกับวัตถุ เป็นแบบแผนในการดำรงชีวิต และเป็นแบบอย่างของการปฏิบัติหรือแนวทางแห่งความคิดความเชื่อในอุดมการณ์ ศีลธรรมจรรยา ธรรมเนียม ประเพณี ปรัชญา กฎหมาย จำเป็นต้องได้รับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม โดยป้องกัน และลดสาเหตุ ที่อาจทำให้เกิดปัญหามลพิษ เจ้าของพื้นที่ และผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ได้แก่ ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว สถาบันต่างๆ ในสังคม องค์กรประชาชน และประชาชนในท้องถิ่น ต้องร่วมมือกันในการอนุรักษ์

กระบวนการจัดการและวินัยของนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกรอบและเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ปราสาทหินวัดภู ช่วยชักนำให้คนประพาศศิลปะ ปฏิบัติธรรม ให้คำปรึกษา และความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว มีการสร้างระเบียบกฎเกณฑ์ และข้อปฏิบัติสำหรับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวและระบบของนักท่องเที่ยวเพื่อควบคุมการท่องเที่ยวแบบเกื้อกูลต่อปราสาทหินวัดภู ซึ่งช่วยให้ประชาชนได้หันมาให้ความสำคัญของปราสาทหินวัดภูมากขึ้น และทำให้ประชาชนให้ความสำคัญทางด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น ซึ่งเปรียบเสมือนการทำให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนซึ่งมีส่วนในการเสริมสร้างสัมพันธไมตรีและความเข้าใจอันดีระหว่างเจ้าของประเทศและผู้มาเยือน